

УДК: 368.03:336.76(045)

РОЛЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Гарбар Ж.В., к.е.н., доцент, докторант
Київський національний торговельно-економічний університет

У статті досліджуються особливості діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України. Проаналізовані основні показники діяльності страхових компаній, визначені проблеми розвитку страхового ринку України, сформульовані відповідні висновки.

Ключові слова: фінансовий ринок, страховий ринок, страхова компанія, страхові премії, страхові виплати, страхові резерви.

Вступ. Стрімке зростання розмірів фінансових ринків, їх інтернаціоналізація призвели до посилення впливу страхових компаній на мобілізацію і перерозподіл фінансових ресурсів, збільшення їхньої частки у сукупному обсязі фінансових активів. Страхові компанії, які є безпосередніми учасниками фінансового ринку, активізували свою діяльність, забезпечуючи страховий захист інших суб'єктів господарювання, що значною мірою впливає на економічний розвиток держави, і набуває значущості у зв'язку з кризовими явищами у вітчизняній економіці. Це ускладнює діяльність страховиків, підвищує її ризикованість при отриманні прибутків та забезпеченні стабільності. Існуючий в Україні страховий сектор ще не спроможний у повній мірі виконувати свої функції на макроекономічному рівні: забезпечити безперервність суспільного відтворення, звільнити державу від додаткових витрат, стимулювати науково-технічний прогрес, інвестувати економіку. За обсягами наданих послуг страховий ринок значно перевищує інші сектори ринків небанківських фінансових послуг. Але при цьому ринок страхування все ще поступається банківському сектору.

Постановка проблеми. Недостатнє висвітлення теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із формуванням та розвитком фінансового ринку та його страхового сегменту, різними напрямками його функціонування, взаємозв'язками та взаємозалежностями, вимагає подальшого реформування нормативно-законодавчої бази та структури органів державного управління фінансовим сектором національної економіки. Необхідність подальшого вдосконалення механізму залучення фінансових ресурсів за допомогою страхових компаній в Україні обумовлено і тим, що саме зараз відчувається гострий дефіцит інвестиційних ресурсів для стабільного функціонування економіки країни. Подальшої розробки та доопрацювання потребують питання не тільки розвитку страхового сектора, а й стабілізації функціонування страхових компаній на фінансовому ринку.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі аспекти теоретико-методологічного обґрунтування сутності фінансового ринку та його сегменту

страхового ринку розглядаються у працях таких західних фахівців, як В.Берг, А.Вагнер, Дж.Глаубер, С.Маккі, А.Манес, В.Нордхаус, К.Пфайффер, П.Самуельсон, Дж.Стігліц, У.Хаасен, Р.Холлі та ін.

Вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад діяльності страхових компаній на фінансовому ринку зробили такі вчені України і ближнього зарубіжжя, як В.Д.Базилевич, О.І.Барановський, Н.М.Внукова, К.Г.Воблий, О.О.Гаманкова, О.Д.Заруба, О.М.Зубець, М.С.Клапків, В.В.Корнєєв, І.О.Лютій, С.С.Осадець, В.К.Райхер, Л.І.Рейтман, Т.А.Ротова, К.Є.Турбіна, Т.А.Федорова, І.Я.Чугунов, В.В.Шахов, Я.П.Шумелда, Р.Т.Юлдашев та ін.

Метою статті є обґрунтування впливу страхових компаній на становлення фінансового ринку в Україні та визначення можливих напрямів подальшого формування фінансового ринку за участю страховиків.

Результати досліджень та їх обговорення. Аналіз основних макроекономічних показників дозволяє визначити середовище функціонування страхових компаній на фінансовому ринку України. На рис. 1 представлена динаміка обсягу ВВП та індексу фізичного обсягу ВВП за 2007–2011 рр.

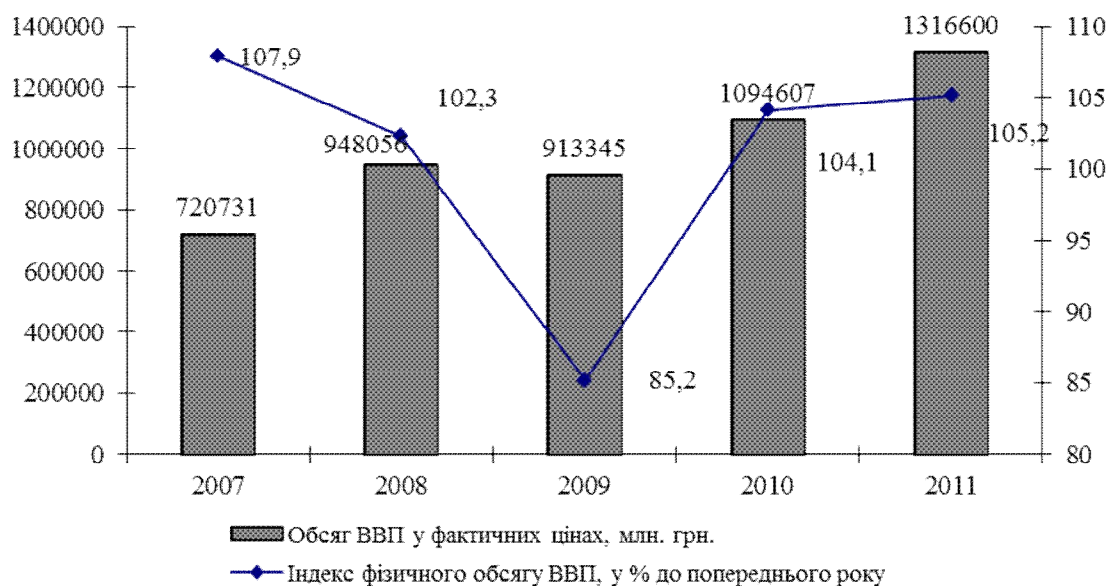

Рис. 1. Обсяг ВВП та індекс фактичного обсягу ВВП, 2007–2011рр. [3]

Як видно з рис. 1, в Україні мають місце позитивні тенденції щодо збільшення величини ВВП з року в рік, що означає певне поживлення економічної ситуації та створення сприятливих умов розвитку страхового ринку. Динаміку іншого важливого макроекономічного показника – доходів населення за період 2007–2011 рр. наведено на рис. 2.

В Україні протягом останніх років відбувається щорічне зростання реальних доходів населення. За аналізований період їх величина зростає понад в 2 рази – із 552561 млн. грн. у 2007р. до 1251005 млн. грн. у 2011р. Даний чинник створює потенціал для розвитку ринку особистого та майнового страхування.

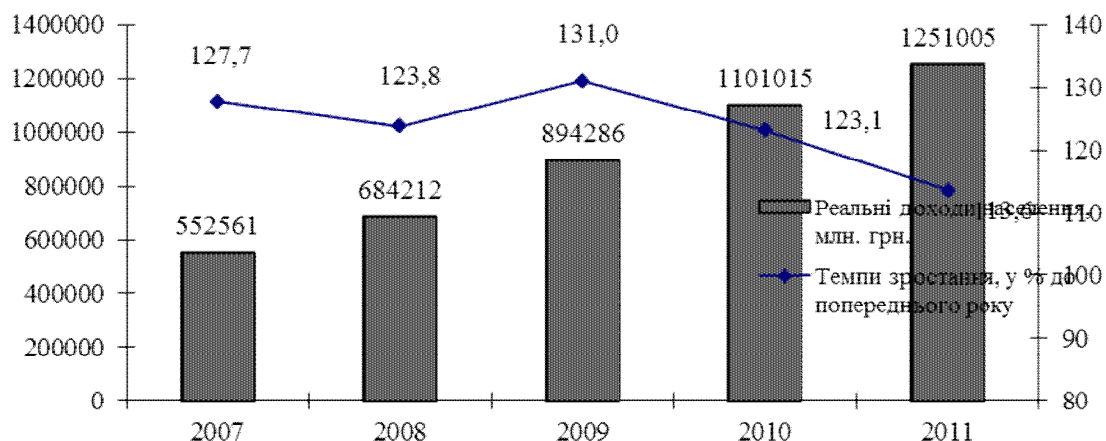

Рис. 2. Реальні доходи населення України, 2007–2011рр. [3]

Страховий ринок України протягом 2007–2008рр. мав позитивну динаміку розвитку. Кількість діючих страхових компаній на кінець 2008р. становила 469 компаній та, незважаючи на фінансову кризу, що мала місце восени 2008р., зросла на 22 страхові компанії (на 4,9%) порівняно із 2007р. Проте на кінець 2009р. кількість страхових компаній становила 450, на кінець 2010р. – 451, на кінець 2011р. - 442 [1]. Більшість вітчизняних страховиків створено у формі акціонерних товариств. Зростання кількості страховиків за більш тривалий період - 1999–2011рр. наведено на рис. 3.

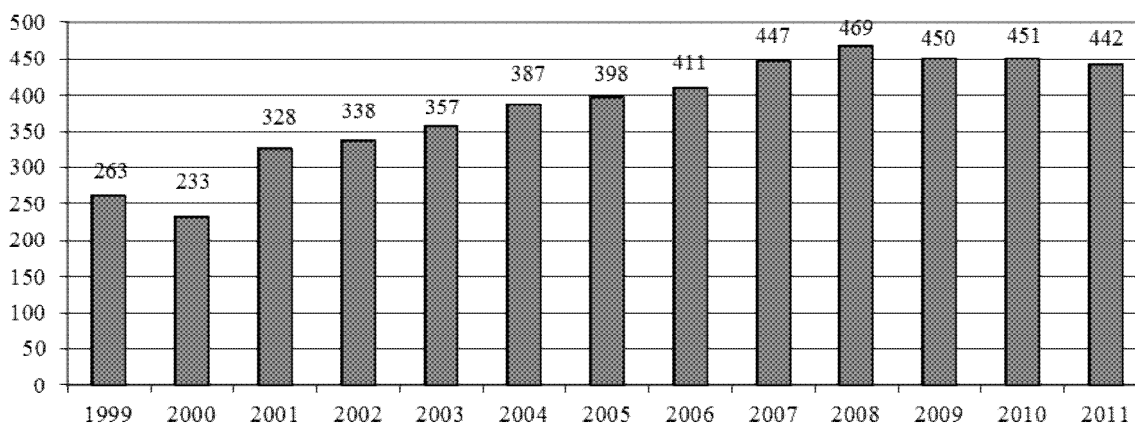
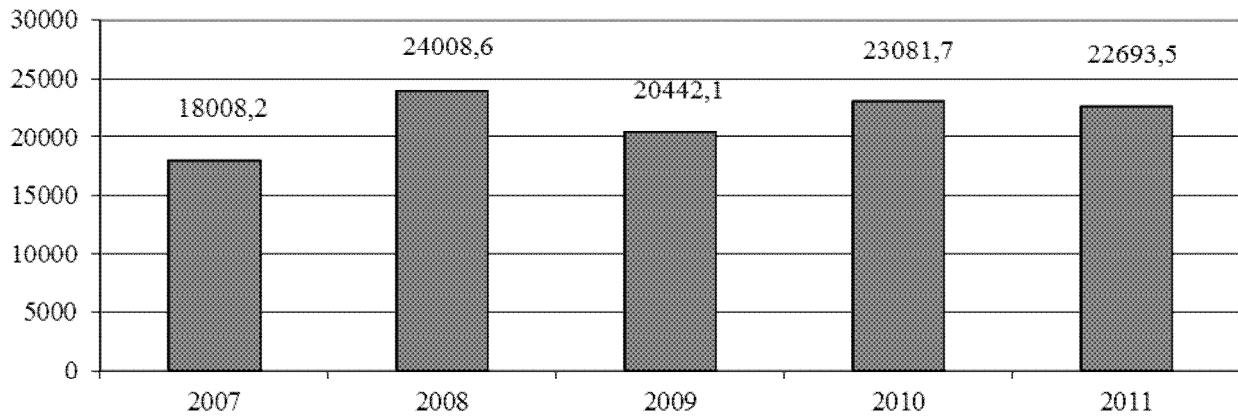

Рис. 3. Кількість страхових компаній, Україні, 1999–2011рр. [1]

Найбільший приріст кількості страхових компаній припадає на 2001р. – рік прийняття нової редакції Закону України «Про страхування», оскільки в ньому передбачалося збільшення статутного фонду для новостворених компаній. У зв'язку з цим, велика кількість страховиків була утворена у 2001р. ще до вступу в дію нової редакції. У 2001р. порівняно з 2000р. кількість страховиків зросла на 45 одиниць, або на 15,9%. Суттєвим є зростання кількості страховиків у 2007р. – на 36 одиниць або 8,8% [1]. Такі зміни кількості вітчизняних страхових компаній впродовж 2004-2011рр. свідчать про розвиток

страхового ринку. Однак вже у 2009-2011рр. відчутним є вплив фінансової кризи на галузь страхування.

У порівнянні з 2007р. надходження валових страхових премій у 2011р. зросли на 25,7% (22693,5 млн. грн. у 2011р., 23081,7 млн. грн. у 2010р., 20442,1 млн. грн. у 2009р., 24008,6 млн. грн. у 2008р., 18008,2 млн. грн. у 2007р. (рис. 4) [1].

■ Обсяг валових страхових премій, млн. грн.

Рис. 4. Динаміка обсягу валових страхових премій на страховому ринку в Україні, 2007-2011рр. [1]

Концентрація страхового ринку за надходженнями валових страхових премій станом на 31.12.2011р. представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Концентрація страхового ринку України, 2011р. [1]

Перші (ТОП)	Страховання «Life»		Страховання «non-Life»		
	Надходження премій, млн. грн.	Частка на ринку, %	Надходження премій, млн. грн.	Частка на ринку, %	Кількість СК, які більше 50% страхових премій отримали від перестраховальників
ТОП 3	691,2	51,3	2922,7	13,7	0
ТОП 10	1172,9	87,1	7338,2	34,4	3
ТОП 20	1303,2	96,7	11433,7	53,6	4
ТОП 50	1346,4	100,0	16396,3	76,8	8
ТОП 100	x	x	19664,4	92,1	8
ТОП 200	x	x	21179,6	99,2	9
Всього	1346,4	100,0	21347,1	100,0	19

Можна констатувати, що незважаючи на значну кількість компаній, фактично на страховому ринку основну частку валових страхових премій – 92,1% – акумулюють 100 СК «non-Life» (26,5% всіх СК «non-Life») та 95,9% – 20 СК «Life» (31,2% всіх СК «Life»).

Позитивним моментом є вищі темпи приросту чистих страхових премій, які характеризують величину валових страхових премій за мінусом внутрішнього перестраховування за період 2007–2011рр. (на 45,4%) (рис. 5).

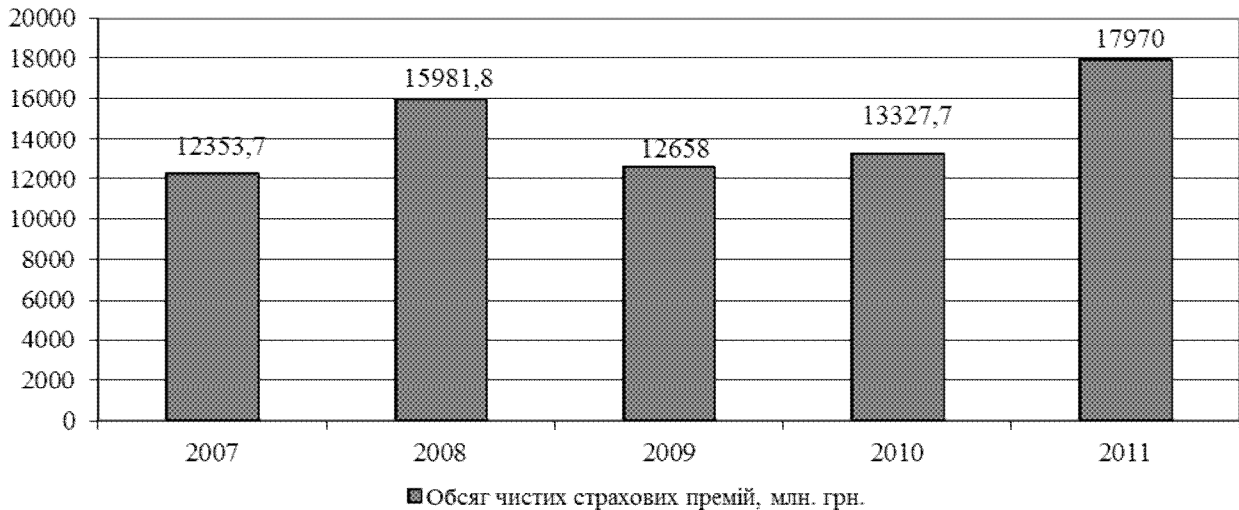

Рис. 5. Динаміка обсягу чистих страхових премій на страховому ринку в Україні, 2007-2011рр. [1]

Темпи зростання величини валових страхових премій на душу населення мають динамічну позитивну тенденцію та показують збільшення їх величини за період 2007–2010рр. на 28,3% (табл. 2) [1]. Даний показник характеризується постійним зростанням, крім 2009р. та 2011р.

Таблиця 2

Динаміка страхових премій на душу населення в Україні, 2007-2011рр. [1; 3]

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	Темп росту 2011/2007, %
Валова сума страхових премій, млн. грн.	18008,2	24008,6	20442,1	23081,7	22693,5	126,0
Середньорічна чисельність населення, тис. осіб	46509	46245	46144	45690	45663	98,2
Валова сума страхових премій на душу населення, грн.	387,2	519,2	440,0	505,2	497,0	128,3
Премії від страхувальників фізичних осіб, млн. грн.	5170,4	7630,4	5949,0	6171,1	7478,7	144,6
Обсяг страхових премій від страхувальників фізичних осіб на душу населення, грн.	111,2	165,0	130,0	135,1	163,8	147,3

Одним із основних показників, що характеризують стан та динаміку

страхування населення є премії, отримані від фізичних осіб на душу населення. Варто відзначити щорічне зростання їх величини протягом аналізованого періоду – з 111,2 грн. у 2007р. до 147,3 грн. у 2011р., що відбулося як за рахунок збільшення величини страхових премій, так і зменшення чисельності населення [106].

Динаміка величини та частки доходів населення, витрачених на страхування, за 2007–2011рр. наведена в табл. 3 [1].

Таблиця 3

**Частка доходів населення, витрачених на страхування в Україні,
2007–2011рр. [1; 3]**

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	Темп росту 2011/2007, %
Премії від страхувальників фізичних осіб, млн. грн.	5170	7630	5949	6171,1	7478,7	144,6
Доходи населення, млн. грн.	623289	856633	894286	1101175	1251005	200,7
Частка доходів населення, витрачених на страхування, %	0,83	0,89	0,85	0,56	0,60	72,3

Незважаючи на значне перевищення темпів росту премій від страхувальників фізичних осіб над темпами зростання доходів населення, частка доходів, витрачених на страхування, залишається все ще низькою – 0,60% у 2011р.

Величина валових та чистих виплат страхових відшкодувань за період 2007–2011рр. зростає значно вищими темпами, ніж величина, відповідно, валових та чистих страхових премій, що призводить до того, що щороку рівень страхових виплат (відношення суми страхових виплат до суми страхових платежів) неухильно зростає (рис. 6).

У 2011р. рівень валових страхових виплат (відношення суми валових страхових виплат до суми валових страхових платежів) становив 21,4%. Найвищим було значення цього показника у 2009р. – 33,0%. Такі зміни свідчать, з одного боку, про незначне зростання фінансових ризиків страхових компаній, а з іншого – про розвиток позитивних тенденцій на національному страховому ринку, зважаючи на таке низьке значення середнього рівня страхових виплат, оскільки у світовій практиці ситуація на страховому ринку вважається незадовільною, якщо рівень виплат нижчий ніж 70%.

Основним завданням страхових компаній є підвищення рівня страхових виплат, оскільки в Україні середнє його значення є значно нижчим світових

стандартів. В той же час, зростання рівня страхових виплат понад деяке критичне його значення може призвести до збільшення ризику неплатоспроможності страховика, що вимагає, в першу чергу, встановлення оптимального та критичного рівнів страхових виплат та вжиття заходів для їх досягнення та підтримки.

Рис. 6. Динаміка рівнів виплат страхових відшкодувань страховими компаніями в Україні, 2007–2011рр. [1]

Зростання обсягів страхової діяльності стало одним із факторів зростання страхових резервів та активів за період 2007–2011рр. (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка сформованих страхових резервів та активів страхових компаній в Україні, 2007–2011рр. [1]

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	Темп росту 2011/2007, %
Обсяг сформованих страхових резервів, млн. грн., у тому числі:	8423,3	10904,1	10141,0	11371,8	11179,3	132,7
- резерви зі страхування життя	991,3	1609	1789,2	2185,2	2663,8	268,7
- технічні резерви	7432,0	9295,1	8352,1	9186,6	8515,5	114,6
Активи страховиків, млн. грн.	32213,0	41930,5	41970,0	45234,6	48122,7	149,4

Обсяги сформованих страхових резервів зросли на 32,7% (11179,3 млн. грн. у 2011р., 11371,8 млн. грн. у 2010р., 10141,0 млн. грн. у 2009р., 10904,1

млн. грн. у 2008р., 8423,3 млн. грн. у 2007р.), що позначилось на розширенні фінансових можливостей страховиків щодо інвестування коштів, зростанні загальної величини активів ще вищими темпами – майже у 1,5 рази (48122,7 млн. грн. у 2011р., 45234,6 млн. грн. у 2010р., 41970,0 млн. грн. у 2009р., 41930,5 млн. грн. у 2008р., 32213 млн. грн. у 2007р.) [1].

Обсяги та динаміку активів і страхових резервів страховиків України за період 2007–2011рр. проілюстровано на рис. 7.

Варто відзначити щорічне зростання як сукупних активів страхових компаній, так і страхових резервів. Страховики здійснюють інвестиції головним чином через розміщення їх у цінні папери, грошові кошти на рахунках у банках, у банківські метали, в економіку України за визначеними законодавством напрямками. Проте проблеми підвищення рівня капіталізації страховиків, ліквідності їх активів та концентрації страхового ринку залишаються актуальними.

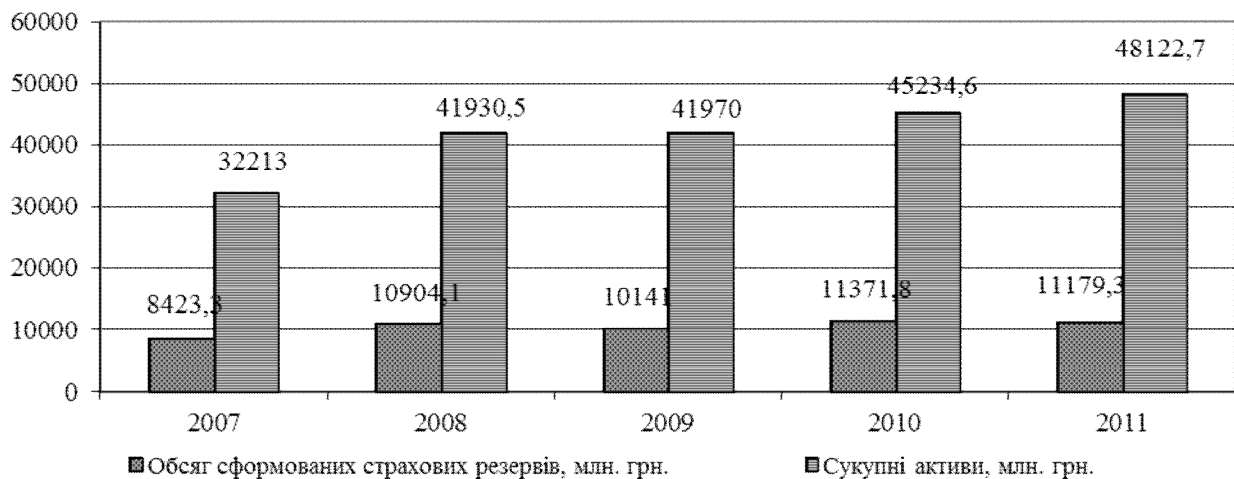

Рис. 7. Сформовані страхові резерви та сукупні активи страхових компаній України, 2007–2011рр. [1]

Важливим показником ефективності використання коштів статутних фондів є відношення страхових премій до величини сплачених статутних фондів (рис. 8).

Рис. 8. Відношення страхових премій до величини сплачених статутних фондів та обсяг сплачених статутних фондів страхових компаній України,

2007–2011рр. [1]

З рис. 8 видно, що чим більшою є величина сплаченого статутного фонду, тим співвідношення страхових премій до величини сплачених статутних фондів є нижчим, тобто віддача капіталу, вкладеного власниками, є нижчою і складає у 2011р. 1,6. Крім того, постійне збільшення статутного фонду негативно впливає на ті компанії, що проводять реальне страхування в регіонах.

Але з іншого боку, низький рівень капіталізації страховиків не дає змоги забезпечити відповідальність за великі застраховані ризики, що призводить до перестраховування їх частини за кордоном та до необґрунтованого витоку грошових коштів з України

Можлива частка валових страхових премій у ВВП у світовій практиці становить 8–12%. Частку страхових премій у ВВП та рівень втрачених можливостей, розрахований виходячи з припущення, що потенціал страхового ринку знаходиться хоча б на рівні нижньої межі зазначеного інтервалу для розвинутих країн (8%) за період 2007–2011рр. ілюструє рис. 9.

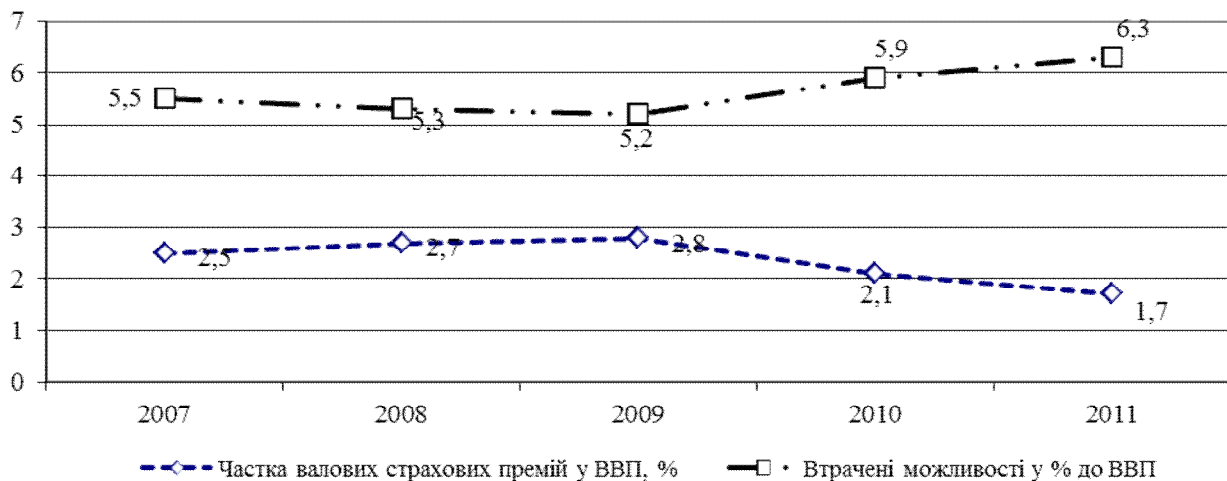

Рис. 9. Показники втрачених можливостей страховими компаніями України, 2007–2011рр. (при потенційному рівні страхового ринку 8% до ВВП) [1; 3]

Незважаючи на номінальне зростання обсягів страхового ринку, є дуже низькою та знижується частка страхових премій у ВВП: у 2011р. галузь забезпечувала перерозподіл лише 1,7% ВВП. Низьким є значення цього показника у 2007-2010рр. Аналогічний показник для розвинутих країн – 8–12%).

Існування значних втрачених можливостей, з одного боку, свідчить про потенційні можливості подальшого розвитку страхування, з іншого – про те, що страховий ринок сьогодні не повною мірою акумулює суттєвих інвестиційних ресурсів. Недостатній обсяг сформованих страхових резервів, а також слабкий сектор зі страхування життя не дають змоги державі отримати довгострокові інвестиції в економіку.

Як видно, обсяги страхових послуг в Україні протягом останніх років

постійно зростають, але досить низькими темпами, зважаючи на їх значущість для розвитку вітчизняної економіки, потреби та можливості страхувальників у отриманні страхового захисту від негативного впливу різноманітних ризиків, низьку частку (1,7%) у ВВП, а отже суттєвий потенціал національного страхового ринку.

Цікавою є видова структура валових страхових премій та валових виплат страхових відшкодувань, різними є рівні їх виплат за окремими видами страхування. На ринку страхування домінують ризикові види, питома вага валових страхових премій за якими за 2011р. складає 94,1% усіх валових страхових премій. Зміну структури валових страхових премій за видами страхування наведено на рис. 10.

Відповідно, вкрай низькою є частка страхування життя, питома вага валових страхових премій якого складає всього 5,9% сукупних валових страхових премій, хоча порівняно з 2007р. зросла на 1,5% [1].

В свою чергу, серед ризикових видів страхування найбільшим попитом користується добровільне майнове страхування. Проте, враховуючи випереджаючі темпи приросту валових страхових премій зі страхування життя, добровільного особистого страхування та недержавного обов'язкового страхування, частка добровільного майнового страхування у загальній сумі валових страхових премій зменшилася з 78,6% у 2007р. до 63,4% у 2011р.

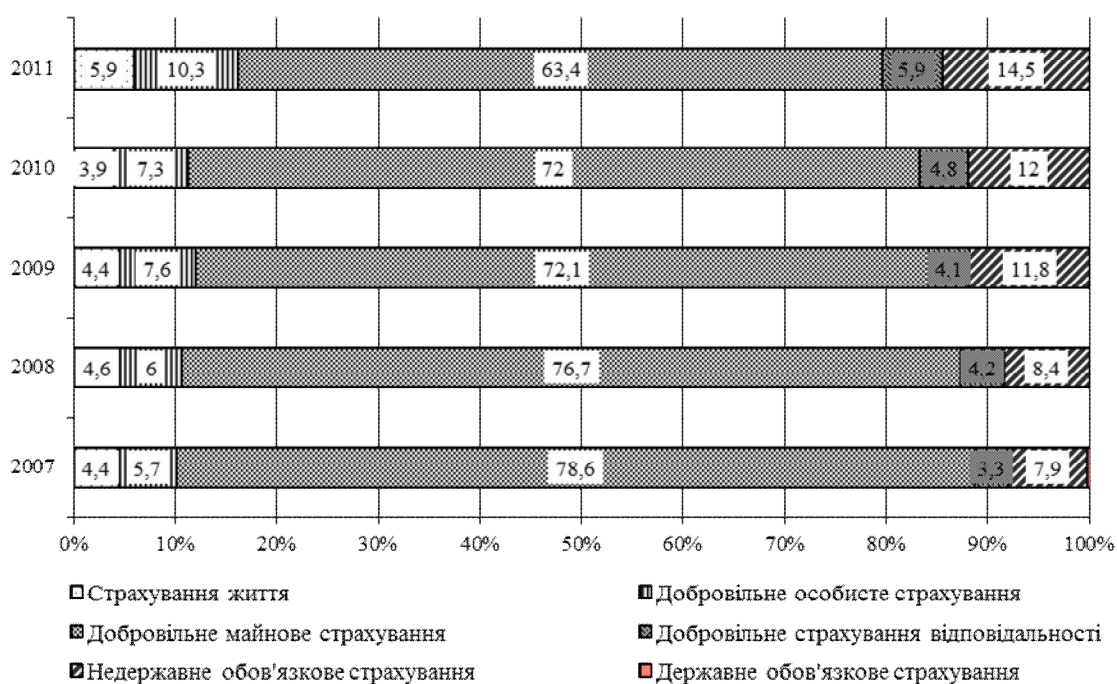

Рис. 10. Динаміка структури валових страхових премій за видами страхування в Україні, 2007–2011рр. [1]

Зміна структури валових страхових виплат в розрізі видів страхування за 2007–2011рр. наведена на рис. 11.

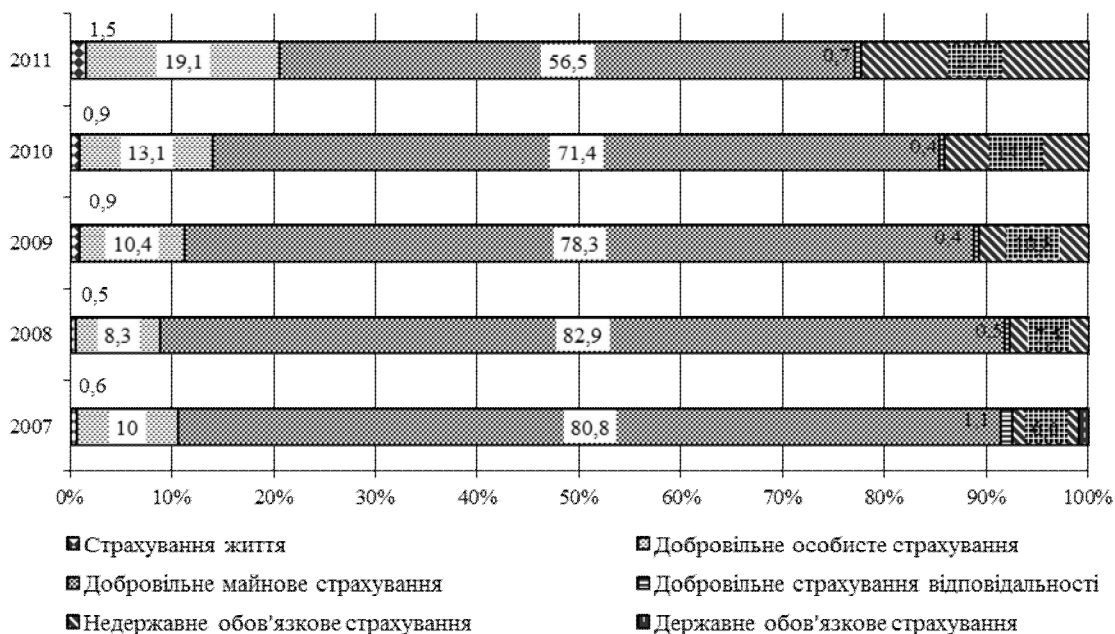

Рис. 11. Динаміка структури валових страхових виплат за видами страхування в Україні, 2007–2011рр. [1]

Темпи приросту страхових виплат добровільного майнового страхування є нижчими, що призвело до зменшення рівня виплат із 24,1% у 2007р. до 19,1% у 2011р. або на 5,0%.

Зміну рівнів виплат упродовж 2007–2011рр. за видами страхування проілюстровано на рис. 12. Варто відзначити найвищі серед ризикових видів страхування темпи зростання величини страхових премій за недержавним обов'язковим страхуванням, за рахунок запровадження в 2005р. обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів), відповідно, й частки в сукупній величині страхових премій, при вищих темпах приросту страхових виплат, що призвело до зростання рівня виплат за даним видом страхування з 19,4% у 2007р. до 32,8% у 2011р. [1].

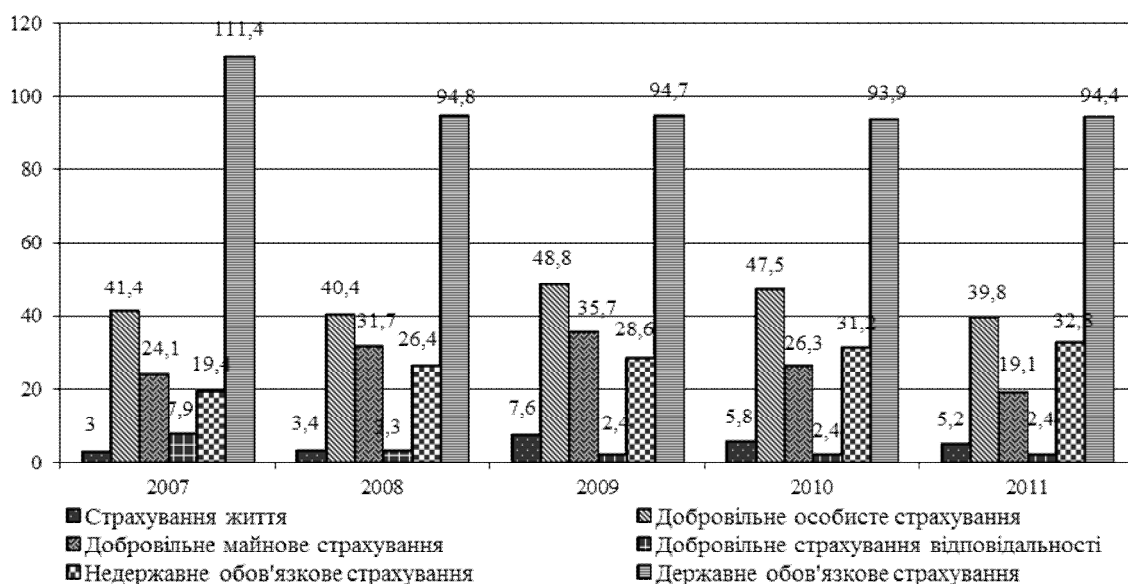

Рис. 12. Динаміка рівнів валових виплат за видами страхування в Україні,

2007-2011рр., % [1]

Починає дещо втрачати свої позиції добровільне страхування відповідальності, його питома вага за період 2007–2011рр. зменшилася з 7,9% до 2,4%. Зменшилася частка такого важливого виду страхування, як добровільного особистого страхування: з 41,4% у 2007р. до 39,8% у 2011р. Частка виплат з особистих видів страхування в загальному обсязі виплат невпинно зменшується, хоча меншими темпами, ніж премій, що призвело до зниження рівня страхових виплат, хоча серед добровільних видів страхування найвищий рівень виплат страхових відшкодувань протягом аналізованого періоду зберігається саме за особистим страхуванням – 39,8% у 2011р., 47,5% у 2010р., 39,3% у 2009р., 40,4% у 2008р., 41,4% у 2007р. [1].

Розвиток особистих видів страхування є показником достатку населення країни. Факторами, які можуть дещо виправдати низький рівень захисту у цьому секторі, може бути недовіра до страхових компаній, що закріпилася у свідомості населення та придбання майна чи здійснення заощаджень населенням, і таким чином, сприяння зростанню майнового страхування. З іншого боку, це свідчить про наявність достатнього потенціалу розвитку особистих видів страхування. Для українських страховиків особисті види страхування є менш прибутковими, але для заохочення крупних корпоративних клієнтів необхідний широкий спектр послуг.

Найвищим є рівень виплат за державним обов'язковим страхуванням – у 2011р. – 94,4% [1].

Загалом, за усіма видами страхування (крім державного обов'язкового страхування) спостерігається досить низький рівень виплат страхових відшкодувань, притому найнижчим він є в добровільному страхуванні відповідальності (питома вага страхових премій в загальній їх структурі є однією з найменших – 2,4% у 2011р.).

Низькими є рівні виплат і в недержавному обов'язковому страхуванні та добровільному майновому страхуванні, частки страхових премій за якими є значно вищими. Дещо вищим, але все ж не на рівні світових стандартів є рівень страхових виплат за добровільним особистим страхуванням. Таким чином, очевидно є недосконалість методики актуарних розрахунків страхових тарифів практично за усіма видами страхування, результатом застосування якої є порушення соціальної функції страхування, завищення розмірів страхових внесків та втрата частини ринку потенційних страхувальників.

Основною діяльністю страхової компанії є операції зі страхування та перестраховання, що є метою їх створення та функціонування. На сьогоднішній день, у світовій та вітчизняній практиці все більше зростає значення інвестиційної діяльності страховиків, яка полягає у придбанні та продажі різноманітних активів з метою отримання доходів та забезпечення прибутків. Основним напрямом інвестиційної діяльності страхових компаній є розміщення коштів страхових резервів, величина яких протягом 5 років зростала і склала на 31.12.2011р. 11179 млн. грн. (рис. 13).

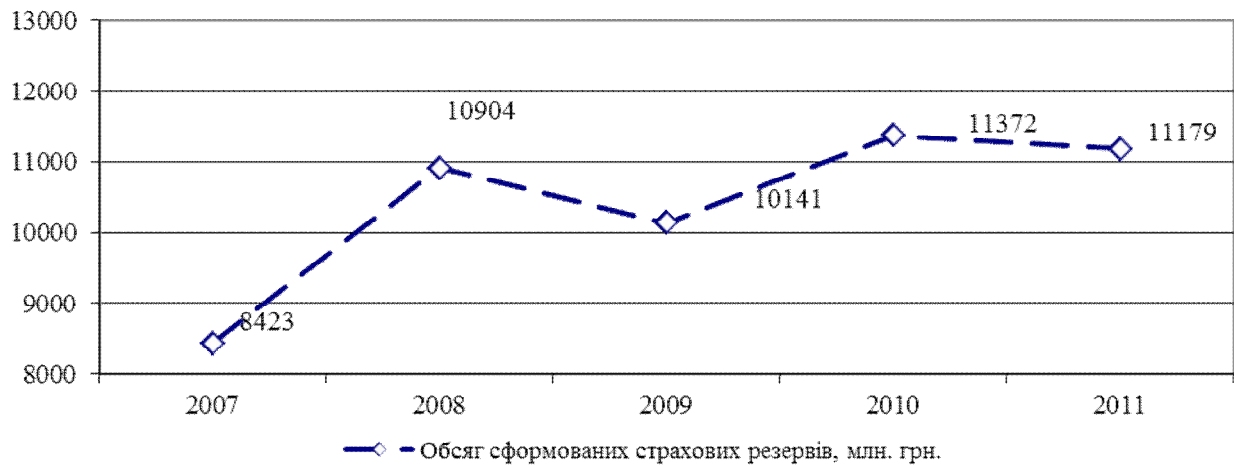

Рис. 13. Обсяги сформованих страхових резервів страховими компаніями України, 2007-2011рр. [1]

Незважаючи на зростання абсолютної величини страхових резервів, питома вага їх у складі сукупного капіталу страховиків підтримувалася на рівні 23-26% (рис. 14) [1].

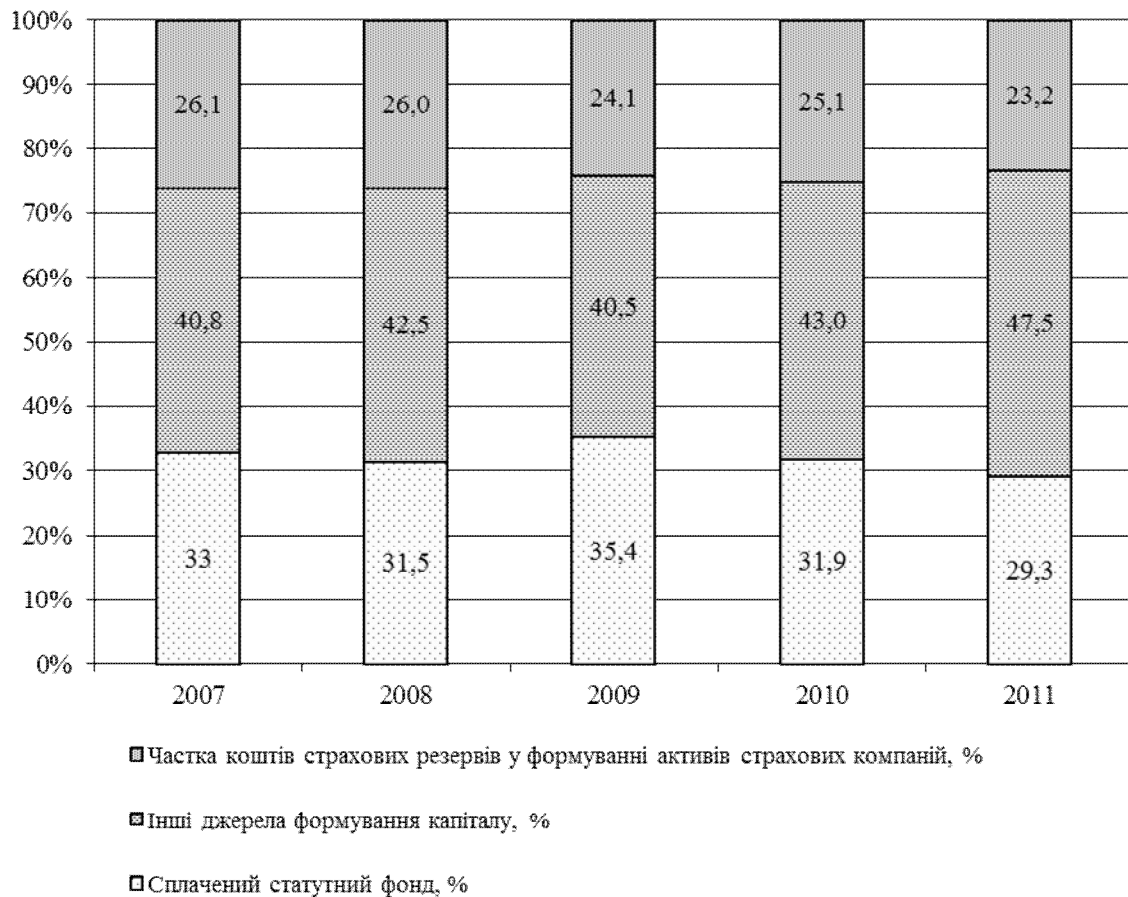

Рис. 14. Структура капіталу страхових компаній України, % [1]

Показники, що характеризують розміщення коштів страховиків у 2007-2011рр. наведено в табл. 5.

Таблиця 5

**Показники, що характеризують розміщення коштів страховиків України,
2007-2011рр. [1]**

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	Темп росту 2011/2007, %
Обсяг сформованих страхових резервів, млн. грн.	8423	10904	10141	11372	11179	132,7
Активи, визначені для розміщення коштів страхових резервів, млн. грн.	19330	23905	23691	27695	28642	148,2
Покриття активами, визначеними для розміщення коштів страхових резервів, їх величини, рази	2,3	2,2	2,3	2,4	2,6	113,0
Сукупні активи, млн. грн.	32213	41931	41970	45235	48123	149,4
Питома вага активів, визначених для розміщення коштів страхових резервів в сукупних активах страховиків, %	60,0	57,0	56,5	61,2	59,5	99,2

Більша частина капіталу страхових компаній вкладена в активи, які визначені законодавством для розміщення коштів страхових резервів. На фоні зростання загальної величини активів (майже в 1,5 рази за період 2007-2011рр.), має місце зниження питомої ваги у їх складі активів, передбачених законодавством для розміщення коштів страхових резервів з 60,0% у 2007р. до 59,5% у 2011р. Незважаючи на це, покриття страхових резервів відповідними активами (розраховано як відношення вказаних активів до величини страхових резервів) підтримується на рівні 2,6 рази у 2011р.

Зважаючи на досить високу питому вагу визначених законодавством активів для розміщення страхових резервів, доцільно дослідити детальніше структуру їх розміщення в розрізі видів активів з метою виявлення найбільш значущих напрямів вкладень, аналізу факторів ризику, які супроводжують кожен із них та вибору методів їх нейтралізації (табл. 6).

Протягом аналізованого періоду підвищувалися обсяги банківських депозитів в складі активів страховиків з 2136,1 млн. грн. у 2004р. до 6464,6 млн. грн. у 2010р. або на 302,6%.

Таблиця 6

Активи, передбачені законодавством для розміщення коштів страхових резервів страховиків в Україні, 2007-2011рр. [1]

Показники	2007	2008	2009	2010	2011	Темп росту 2011/2007, %
Грошові кошти на поточних рахунках, млн. грн.	1429,7	1937,5	1526,8	1770,2	2073,1	145,0
Банківські вклади (депозити), млн. грн.	6171,5	6963,7	5926,4	6464,6	7819,1	126,7
Банківські метали, млн. грн.	72,5	151,8	105,3	79,3	70,5	97,2
Нерухоме майно, млн. грн.	1157,6	1877,8	1997,8	2182,6	2054,0	177,4
Акції і облігації, млн. грн.	7596,5	9002,8	10078,3	11558,5	13309,3	175,2
Цінні папери, що емітуються державою, млн. грн.	210,2	387,8	869,5	1523,4	1447,5	688,6
Права вимоги до перестраховиків, млн. грн.	2582,7	3498,9	3067,7	3940,1	1647,3	63,8
Інвестиції в економіку України, млн. грн.	55,3	63,4	78,4	86,1	77,6	140,3
Інші активи, млн. грн.	54,6	21,2	40,6	23,4	48,0	87,9
Разом, млн. грн.	32213	41931	41970	45235	48122,7	149,4

Загалом має місце приріст активів майже за всіма статтями за аналізований період 2004-2008рр. (крім 2009р.) [1].

Структура аналізованих активів страховиків подана в табл. 7.

Зменшення обсягів банківських депозитів у зв'язку з кризою банківської системи призводить до зменшення питомої ваги з 31,9% у 2007р. до 27,3% у 2011р. при одночасному зменшенні питомої ваги капіталу в правах вимог до перестраховиків – з 13,4% до 5,8% за досліджуваний період. Найбільшою протягом усіх років аналізованого періоду є питома вага інвестицій в акції та облігації, максимальне значення досягається в 2011р. – 46,4%.

Таблиця 7

Динаміка структури активів, передбачених законодавством для розміщення коштів страхових резервів страховиків в Україні, % [1]

Показники	2007	2008	2009	2010	2011
Грошові кошти на поточних рахунках	7,4	8,1	6,4	6,4	7,2
Банківські вклади (депозити)	31,9	29,1	25,0	23,3	27,3
Банківські метали	0,4	0,6	0,4	0,3	0,2
Нерухоме майно	6,0	7,9	8,4	7,9	7,2
Акції і облігації	39,3	37,7	42,5	41,8	46,4
Цінні папери, що емітуються державою	1,1	1,6	3,7	5,5	5,1
Права вимоги до перестраховиків	13,4	14,6	12,9	14,2	5,8
Інвестиції в економіку України	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Інші активи	0,3	0,1	0,12	0,12	0,22
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Структура активів, призначених для розміщення коштів страхових резервів на 31.12.2011р. проілюстрована на рис. 15.

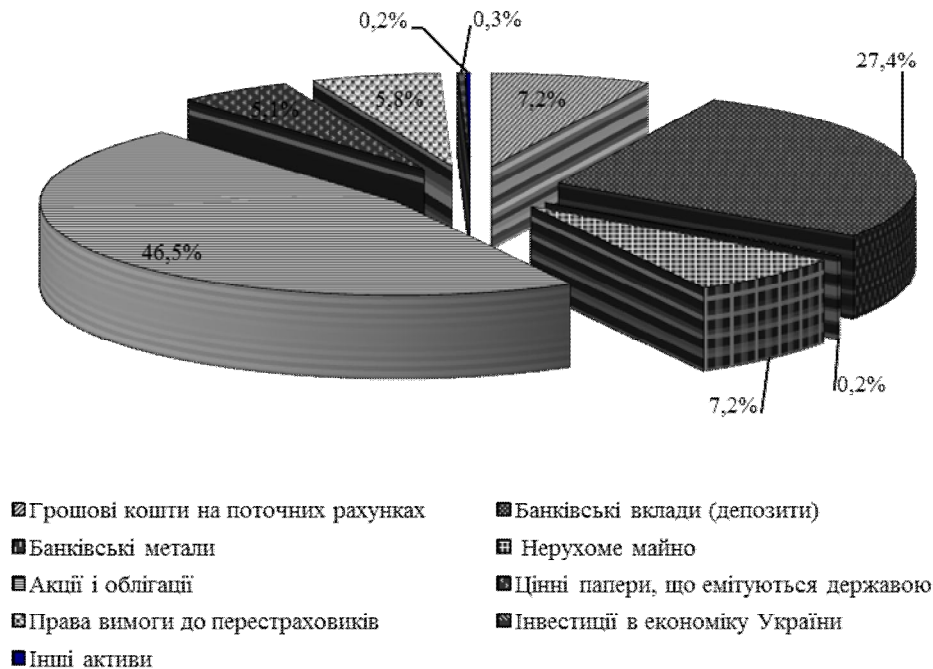

Рис. 15. Структура активів, визначених для розміщення коштів страхових резервів страховиків в Україні, 2011р. [1]

Аналіз обсягів перестраховування за останні роки дозволяє констатувати їх зростання у 2007-2008рр., зменшення у 2009р., зростання у 2010р. та суттєве скорочення у 2011р. (рис. 16). Спад у секторі перестраховування можна пояснити такими чинниками: зростанням капіталізації страховиків; зменшенням обсягів крупних ризиків, які страхові компанії беруть на страхування, що є недопустимим в умовах ринкової економіки, яка розвивається.

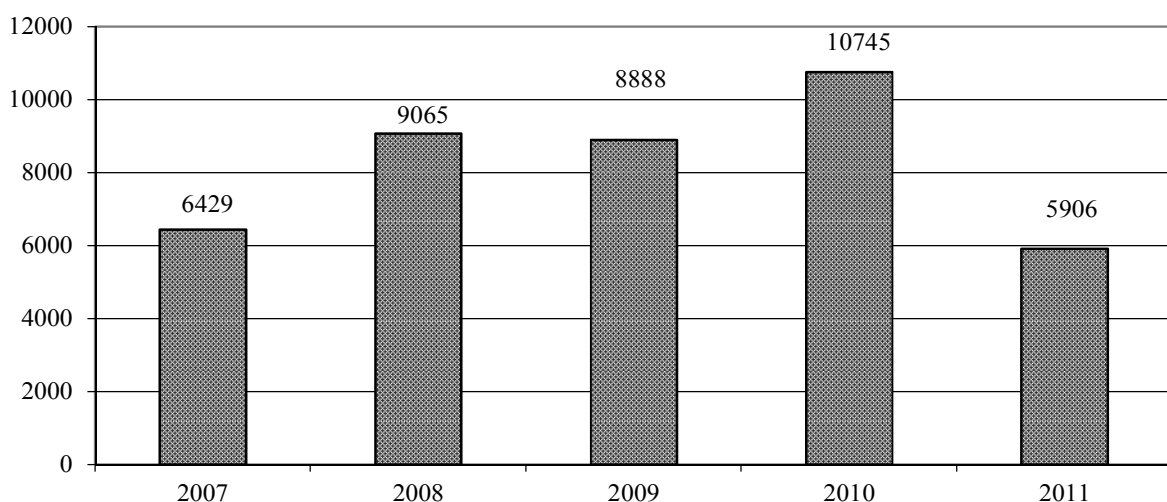

Рис. 16. Обсяги премій, сплачених українськими страховиками на перестраховування в Україні, 2007-2011рр., млн. грн. [1]

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати проведеного

дослідження дають підстави стверджувати, що формування страхового сегменту фінансового ринку в Україні має здебільшого стихійний характер, і в багатьох випадках захист прав та інтересів страхувальників не забезпечений належним чином. Говорити про сформований і тим паче конкурентний страховий ринок поки що передчасно.

Страховий ринок України має ряд невирішених проблем, до яких можна віднести: низьку зацікавленість у страхуванні внаслідок низької платоспроможності населення, існування певної недовіри до страхування та низький рівень його страхової культури; недосконале законодавство щодо обов'язкових видів страхування, які потребують виваженого політичного та економічного підходу з урахуванням як зарубіжного досвіду, так і економічної доцільності здійснення в Україні; недостатній розвиток довгострокового страхування життя, пенсійних ануїтетів та інших видів нагромаджувального страхування; невелика фінансова місткість вітчизняного страхового ринку, недостатня капіталізація та низька ліквідність страховиків, що зумовлює надходження значних сум страхових премій (а це можливі інвестиційні ресурси) у вигляді перестраховальних премій, до іноземних компаній за договорами перестраховання; незавершене формування інфраструктури національного страхового ринку, яка здатна надавати страховикам різного виду послуги - консультаційні, маркетингові, експертні; велика кількість страхових компаній практично ще не працює за світовими та європейськими стандартами, а вітчизняне страхове законодавство не відповідає вимогам міжнародного, у тому числі Європейського Союзу; недостатній рівень кадрового та наукового забезпечення.

Розвиток страхового ринку сприятиме формуванню ринкового фінансового середовища, що у свою чергу значно зменшить рівень ризику, а, відповідно, активізує діяльність населення та підприємців у фінансовому секторі, дозволить мобілізувати значні фінансові ресурси для інвестиційних проєктів та сприятиме розвитку механізму фінансування через фінансовий ринок [4, с.26].

Посилення надійності, фінансової стійкості та ефективності функціонування страхової галузі дасть змогу українським страховим компаніям повністю виконувати притаманні їм функції фінансового посередництва на фінансовому ринку України, сприяти ефективному переливу капіталу між регіонами, секторами, галузями.

Література

1. <http://www.dfr.gov.ua>. - Національна комісія, що здійснює державне регулювання в сфері ринків фінансових послуг.
2. <http://www.uainsur.com>. - Ліга страхових організацій України.
3. <http://www.ukrstat.gov.ua>. - Державна служба статистики України.
4. Лютий І. Страхові компанії у розбудові фінансового ринку України / І.Лютий // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2006. - №81/82. – С.24-26.

Summary

A role of insurance companies is in financial market of Ukraine development

In the article the features of activity of insurance companies are probed at the financial market of Ukraine. Basic performance of insurance companies indicators are analysed, the problems of insurance market of Ukraine development are certain, the proper conclusions are formulated.